

"בחודש האחרון"

מאת מנחם בראון

מה שמציין את סיפוריה של שול" מית הראבנ' הוא בהירותה השכלית של הכותבת. בניגוד לעמליה'כתנא כרמון, למשל, אין שוקמית הראבנ' מה שאפשר לבנות. מספרת טבעית, ובסיפוריה אתה חש מסעם לפעם את טעמה של ז'ורגליסטיקה נקייה ומפוכחת.

הקורא רוחש לסיפורים אהדה. ב' עיקר משום ששוקמית הראבנ' יודעת להישמר מכל פאתוס ומגיקוי הרצ' גות המאויימת, המציינים חלק גדול מספרותנו הצעירה והקא'צעירה. ל' עומת זאת היא יודעת לצייר באהבה ובגמיכות רוח אנשים ונשים העו' שים בסיפוריה:

... איש לא היה משער שמצוי עיתון כאותו בגין. לולא שלט קטן שבחורץ. הדומה במקצה לשקטן הזנוח שג' אותן קונסוליות של ממשלות גולות, שההכרה הרשמית ניטלה מהן מזמן ושמונה שנים לא העניקו ויזה לאיש. — אף על פי כן יושב בהן אדם זקן ומר, מבשל לעצמו מרק ירקות ומחזיק בחותמת".

ציור פשוט כמו "אף על פי כן יושב בהן אדם זקן ומר, מבשל לעצמו מרק ירקות ומחזיק בחותמת", מעניק תיוגות אנושיות לכל הגוף, והופך את הגוף מ"ז'ורגליסטיקה נקייה ומפוכחת" לגילוי אנושי רוסי. כש' גופיה מזהיב, חש הקורא אהדה לכתוב, ריחה של פולניה שלפני המלחמה עולה מן הסיפור היפה ביותר בקובץ. לדעתי, "הדודות ה' גדולות", הסיפור פותח בריתמוס מדוד ומרווח, המקסים בפשטותו:

... הן היו ארבע בשמלות שחורות ששולבן גדיל גדיל על כתפיהן נוצות בת יענה עגיליהן ארו' כים והן מכוסותרות להפליא: אבל רק שלוש היו באות לשותות תה אצל סבת' (ההדגשות שלי).

ארבע עורבות קטנות, עדויות ר' מפונקות אלה, ארבע הדודות, שאחת מהן, דודה בלה, שרוייה היתה ברוגז עם הסבתא, לא באו שוב לתה בספ' טמבר 1939, אבל בפסקנות הודיעו בטלפון, כי טוב הדבר שהגרמנים ("עם הרבותי, יש להם כבוד בפני בית הרבותי") "כובשים אותנו", ו' לא הדובים הרוסיים, הן צחצחו את הגרמנית הטובה שלהן, וגמרו ב' ניהן כי אפשר יהיה לארת לתה את הקולונלים.

שולמית הראבנ' מיטיבה לעצב ב' מילים פשוטות אנשים (כמו הדוד

מאוריצי), אבל האנשים העושים ב' סיפור, גם הם אינם משמשים אלא את הריח הטוב, ריחה של הקופה שבשלה, לא'עבבית ג'א נחפזת. ה' עולה מן השורות, לפעמים היה הודד מאוריצי מצטרף לתה, בשעות מאוחרות. הוא היה אדום-פנים אזור איזורים ופרוף ונתנק, תמיד אמר שלחץ הדם יורג אותו והרג אותו" ,אגב: השורה האחרונה מעלה על הדעת את שורתו של ולאדימיר גבר' קוב ב"לוליסה": "דודה סיביד הצ' הירה שתמות בסמוך ליום ועלדתי הששה עשר, וכך היה". והקירבה "בוקוב איגנה מיקרית, שולמית הראבנ' למדה ממנו לחינקות מסנטר' מנטליזם המרפה את השורות). הדוד מאוריצי שואל: "נו, אמיליה, בעלך כבר עבד הרבה, את אינך מרגישה צורך לצאת לנושש בזאקופנה?"

הודד מאוריצי הוא בעל גפס, המושך והמקסים שבדודים: "זכרי, עלמונת, כל הדברים החשובים שבהיים הם חמים וחזקים, אל הוותר, דרשי תמיד חם וחזק". וגם: "אל תקשיבי לה, עלמונת, אמרת דבר נכון, גש' קה צריכה להיות חמה וחזקה, אשתי אמיליה, למשל, מעדיפה קר וחלש..."

והדודות צרחו: "פרויילין"...

לשונה של שולמית הראבנ' היא לשון לא צלולה, על אף נקיונה: ("האדמה העתיקה בשקם החמור, חרושת רצונות אילמת, הדלדלים בה בשורה, מהר וצפוף, גראים מ' רחוק כהרבה תצלומים מוקטנים של אותו דבר עצמו" — (פתחה ל"בחודש האחרון").

אבל פעמים מפליאה שולמית הראבנ' בדיוקה: "יד גשרת ומס' פיגה סימן אדום כהה בתיחוח אבן הסיד", השורת מדברת בגוף ידדות, והיא מתוך הסיפור "בחודש האחרון", ממנו הבאתי את המשפט הקודם, וכאן השימוש בלשון הונה, ממחיש את ההרגשה הרלי' גיווית, הפליאה הדתית, המציינת את עולמם הנפשי של הילדים, את שפלות הרוח שלהם, הנהונים ל' מרותו של "אב גדול", אשר ברצותו מספיג סימן אדום כהה, כחם דם, בתיחוח אבן הסיד, אשר ברצותו יד גשרת ומספיגה סימן כזה.

כשנפיה מזהים, כמו במרבית סיפורי "החודש האחרון", חש הקור' רא אהדה לסיפורים, אבל כששולמית הראבנ' מגסה את כוחה בסיפורים כמו "מלצרים גבוהים", שנופס לא' טבעי, היא נכשלת כעיוותים "מודר' ניסטיים" רדודים כגון: "התינוק היה גדול כגודלו של בן ארבעים, פניו היו חלקים ושזופים, מידתם כפני אבטיה קטן, עירום היה, מחוץ לתחתוני הפלאסטיק בצבע תכלת, שעליהם תחרה שובבנית", קלוש במיוחד הוא ההמשך: "ישוב היה ליד שולחן מבהיק, שעליו טלפן, מכונת הקלסה, וכמה כלי משרד, — — — בעצם הוא היה גדול יותר משאר הגברים שבתד, — — — התינוק היה גאון", וכר וכר.

בעיקר יודעת שולמית הראבנ' ל' הימנע מבאנאליות ("היה לי מורה שנהג לומר: אמרת דבר באנאלי — הפש את השקר" מתוך "כבר קטנה של אבן"). אבל בכריחתה מפני הבאנאלי, היא מגיעה לפעמים למבוי סתום: "עיניה ליליות: עיני זית מפולת, שבתוכו לתבה רכה כנר", או: "עורו של נחמן תמיד קריר היה, נסול שמש, גמיש ונחשי", ל' קריים מסוג זה מצרעים במידה מסויימת את האמון שרוחש הקולא לספרת, אבל בסופו של דבר גשאר רושטם של הסיפורים הטובים ביותר, כגון "הדודות הגדולות", "בנדיק' טין", או "אורגית'סיד", את סיפור' ריה של שולמית הראבנ' אי'אפשר לשייך לשום ז'אנר ספרותי מקובל אצלנו. הם עומדים, למשל, בניגוד קוטבי לפאתוס הרם של עמוס עוז, או לנופיו הסרי זהות של א. ב. יהושע, אבל אין לי ספק שסיפוריה הם מן הגילויים התרבותיים וה' מענגים ביותר בספרות החודשה שלנו.

(1) "בחודש האחרון", סיפורים מאת שולמית הראבנ', הוצאת "רנה", הליאביב.
(2) זאקופנה: עיר קרם יפהפיה כפולין; ספרה לי תמרה, בת דודה שלי, מפולין.